

Akademik Bosiljka Đorđević
Beograd

Poštovane kolege, dragi prijatelji,

Imam osobitu čast da danas prikažem knjigu "DIDAKTIKA DAROVITIH", uvažene profesorke, dr Grozdanke Gojkov.

Pred vama je jedna izuzetna knjiga i to izuzetna zbog nekoliko razloga. Pre svega, to je prva knjiga o didaktici darovitih, i to ne samo u nas, nego, koliko znam, uopšte. Knjiga ima dva sloja: teorijski i metodološki između kojih se stalno odvija "dijalog".

U knjizi je fenomen darovitosti i kreativnosti široko zasnovan na filozofskim, psihološkim i pedagoškim (didaktičkim) teorijama i shvatanjima, koje su u svetu aktuelne, a koje predstavljaju izvorište, osnovu, okvir za temeljnu raspravu o darovitima i istraživanjima u ovoj oblasti.

Sledeći kvalitet ove knjige je što je u njoj prezentirana čitava lepeza vlastitih istraživanja o različitim aspektima darovitosti i kreativnosti i to u dugom, kontinuiranom periodu i na različitim uzrastima: od predškolskog, osnovnog i srednjeg, do univerziteta.

U teorijskom delu profesorka Gojkov analizira one filozofske teorije koje imaju dodira sa čovekom i njegovom slobodom, pa u tom smislu i sa pedagogijom. Pomenućemo samo neke od njih o kojima će čitalac naći detaljni prikaz i analizu u knjizi. To su: Teorija haosa i determinanosti kao osnove za proučavanje darovitosti i stvaranje strategije za njihov razvoj, Teorija determinanog haosa kao osnova tumačenja nalaza o pretvaranju potencijala u ostvarenje, Teorija polja kao referentnih okvira determinističkog haosa na pedagoškoj sceni, i druge. Sa velikom pronicljivošću i znanjem, dr Gojkov analizira njihovu suštinu ali i nedovoljnosti, posebno kada se radi o pedagogiji. Ovaj deo predstavlja sažeti esej o odnosu nekih filozofskih shvatanja i pedagogije. Analizirajući ove teorije, profesorka Gojkov postavlja bitno i mudro pitanje: šta je to što bi mogao biti put za dalja traganja u metodološki proučavanja darovitih?

Putokaz za ova traganja bile su brojne i različite psihološke teorije i shvatanja, posebno one koje objašnjavaju fenomene darovitosti i kreativnosti. Dr Gojkov je odabrala one teorije i modele koji su proizašli iz tih teorija, a koji su omogućili složena istraživanja. To su teorija Fransa Ganje-a, Modularna teorija

darovitosti, Pijaževske teorijske perspektive, Neo-nativističke, neurološki zasnovane, modulski specifične teorijske perspektive. Profesorka Gojkov se posebno zadržala na Ganje-ovoj teoriji koja je i u svetu ocenjena kao teorija koja objašnjava i tumači fenomen darovitosti i talenta. Proces razvoja talenta Ganje tumači kao transformaciju izvanrednih prirodnih sposobnosti ili darovitosti u izuzetne, sistematično razvijene veštine koje definišu talenat u određenom polju.

U prezentiranju i diskusiji o Ganje-ovim shvatanjima, profesorka Gojkov je posebno razmatrala njegov Diferencirani model darovitosti i talentovanosti (DMDT). U ovom modelu, Ganje je objasnio razlike između ova dva pojma i oblasti delovanja Modela. Ganje ističe da je najvažniji vodič razvoja darovitosti sazrevanje, a blisko ga prati neformalno učenje. A što se tiče talenta, najveći uticaj na njegov razvoj ima institucionalno učenje.

Prikaz i objašnjenje Ganje-ove teorije razvoja talenta i Teorije Diferenciranog modela, napisano je studiozno, temeljno i kritički, sa iznošenjem mišljenja i drugih teoretičara darovitosti, kao i onih koji imaju primedbe i zamerke Ganje-ovoj teoriji. Ovaj deo knjige predstavlja sažetu studiju Ganje-ovih shvatanja o darovitosti i talentu i može da bude koristan za sve one koji se bave ovim problemima, a posebno mladim istraživačima.

U prilazima svojim istraživanjima, profesorka Gojkov je odabrala i detaljno kritički analizirala Modularnu teoriju darovitosti. Mnoge nedoumice koje ova teorija sadrži, dr Gojkov je prikazala preko shvatanja brojnih autora što ukazuje na njen oprez u traganju za sigurnijim putevima istraživanja.

Obrazovanje, ne samo darovitih, sve više je okrenuto razvoju, pa značajno mesto u knjizi zauzimaju teorijske osnove Pijaže-a, kao i škole zasnovane na teorijskim shvatanjima Lava Vigotskog, poznatog ruskog psihologa, čija je shvatanja dr Gojkov takođe analizirala.

Izneseni teorijski prilazi i modeli pokazuju detaljnu informisanost dr Gojkov, posebno poznavanje psiholoških teorija i shvatanja, što je bila široka osnova za veliki broj različitih istraživanja koja je ona sa svojim saradnicima obavila u dugom vremenskom periodu.

Jedna od daljih vrednosti ove knjige je prezentiranje vlastitih istraživanja koja pokazuju, za naše prilike netipičnu posvećenost, znanje i upornost u traganju za odgovorima na brojna i složena pitanja o darovitosti, kreativnosti i talentu. Ovom prilikom

ćemo pomenuti samo neka od najsloženijih istraživanja koja je profesorka Gojkov obavila sa svojim saradnicima. Jedno od takvih istraživanja je učešće u međunarodnom projektu pod naslovom: "For early identification of gifted pupils".¹ Rezultati ovog istraživanja su pokrenuli brojna pitanja od kojih profesorka Gojkov ističe sledeća: pitanje podsticajne sredine i buđenje potencijala, kao i pitanje u kojoj se meri indikovane varijable (prema kojima je vršena identifikacija) mogu uzeti kao pouzdani znaci darovitosti na ranom uzrastu?

Sledeće složeno istraživanje se odnosi na praćenje darovitih posle 10-15 godina. Od 706 učenika iz 14 uzastopnih godišta, posebnim postupkom je izdvojeno 4,5% učenika sa visokim intelektualnim potencijalima. Pažnja je bila usmerena ka faktorima koji podsticajno deluju na pretvaranje potencijala u postignuće. Posle školovanja, 3,5% posmatranih učenika je ostvarilo kreativna postignuća. Ostvareni rezultati su u skladu sa: a) socio-ekonomskim statusom porodice i b) uz pomoć da daroviti dožive uspeh. Ali, došlo je i do osipanja darovitosti. Zaključak autora je da se samo inteligencijom ne mogu objasniti (ili kako autori kažu "pokriti") sve stvaralačke produktivnosti. Dr Gojkov je postavila pitanja: 1. da li je školska uspešnost izjednačena sa darovitošću; 2. da li je predviđanje školskog uspeha dobra osnova za predviđanje kreativne produkcije. Današnja metodologija još nije dovoljna, smatra profesorka Gojkov za kompleksne pristupe koje ova složenost podrazumeva. Ostalo je otvoreno pitanje koliko grupe osobina ličnosti i svojstava sredinskih uticaja, deluju na organizaciju ponašanja i uspeh darovitih. Postavljeno je i pitanje kriterijuma za identifikaciju darovitih u empirijskim studijama, a koji zavise od koncepcije kojom je definisana darovitost.

Knjiga profesorke Gojkov je generalno usmerena na didaktiku darovitih, pa je to usmerenje nametnulo i kompleksnije pristupe u istraživanju.

U osnovi istraživanja profesorke Gojkov bila je hipoteza o značaju kognitivnog stila učenika za individualizaciju nastavnog rada sa darovitimima, što je istraživača usmerilo na dva kompleksa varijabli: 1. na dimenziju kognitivnog stila i 2. na didaktičke instrukcije. Profesorka Gojkov je prezentirala primer odnosa kognitivnog stila učenika i didaktičkih instrukcija i detaljno objasnila i prikazala njihov odnos. Didaktičke instrukcije su bile prilagođene

¹ Ovo istraživanje je objavljeno u posebnoj publikaciji ove Škole i dostupno je svima koji su zainteresovani za probleme rane identifikacije darovitih.

različitim kognitivnim stilovima učenika, što je predstavljalo veoma složen stručni napor i znanje u nalaženju načina za efikasno učenje darovitih.

Dr Gojkov se posebno bavila pitanjem metakognicije i istraživala metakognitivne sposobnosti u proveravanju instrukcionih pristupa u istraživanju sposobnosti i podsticanja. Osnovno pitanje je bilo: u kojoj meri se metakognicija može podsticati instrukcijama; i u kakvom odnosu stoje didaktičke instrukcije i metakognitivne sposobnosti? Istraživanje je pokazalo da se metakognitivne sposobnosti, kao jedan od elemenata autonomije studenata, snažno opiru istraživanju i da se rešavanje problema u svojoj složenosti neda pojednostaviti.

Istraživanja iz ovog kruga interesovanja (5 istraživanja), bila su usmerena na određene aspekte metakognicije, kao na primer, mesto kognicije kao spona između sposobnosti i uspešne inteligencije.

Profesorica Gojkov je svakako prva koja se u okviru didaktike bavi didaktikom metakognicije i to darovitih učenika. Istraživanja u ovoj oblasti dovela su do didaktike metakognicije kao potpuno nove oblasti.

Poseban krug istraživanja profesorke Gojkov je kreativnost i odnos kreativnosti i inteligencije sa različitim aspektata. Ova istraživanja su obuhvatila i vežbe za darovite studente, koje su bile u funkciji podsticanja njihove kreativnosti.

Da bi celovitije proučila kreativnost, profesorica Gojkov je istraživala i kreativnost nastavnika, njihove metakognitivne sposobnosti i njihovu didaktičku efikasnost u radu sa darovitim i divergentnim učenicima.

Knjiga "DIDAKTIKA DAROVITIH" akademika Grozdanke Gojkov deluje impresivno, kako zbog teorijskog poznavanja problema o kojima je pisala, tako i zbog velikog broja istraživanja, praćenih brojnim i različitim instrumentima, pripremljenim vežbama, raznovrsnim postupcima u obradi i njihovoj prezentaciji. Bez lažne skromnosti može se reći da ni neki naučni instituti ne bi mogli da se pohvale ovolikim brojem različitih istraživačkih projekata. Preduzeta istraživanja su bila u funkciji unapređenja rada sa darovitim, pa i šire od toga. Manifestovana je težnja za novim saznanjima o izuzetno složenim intelektualnim procesima i traganjima za uspešnijim metodologijama i postupcima u radu.

Profesorica Gojkov je prva, i odavno, započela istraživanja o novim i nedovoljno poznatim oblastima sa ciljem da stvori (upravo tako), novu didaktiku u radu sa darovitima različitog uzrasta. Dr Gojkov je darovitost čoveka shvatala mnogo šire i na način koji govori o težnji za upoznavanjem svih (ili skoro svih) strana (lica) čudesnog fenomena kao što je darovitost, kreativnost, talenat. Njena stalna upitanost se odnosila na sledeće: kako što potpunije, tačnije, svestranije upoznati fenomene i procese koji se odvijaju u njihovom unutrašnjem funkcionisanju, a zatim, u njihovom manifestovanju; šta i kako činiti da to ne budu, ili da ne ostanu samo čovekovi potencijali, već njihova potpuna realizacija za njihovu ličnu sreću i za sreću i dobrobit sredine (društva). I zatim šta i kako nastavnici mogu da učine da podstaknu i podrže darovitost i kreativnost učenika kako bi realizovali sve svoje potencijale.

"DIDAKTIKA DAROVITIH" akademika Grozdanke Gojkov je retka knjiga ne samo zato što je prva (a mislim i jedina) ove vrste, već i zato što sadrži neiscrpn i izvor saznanja, ideja i postupaka za delovanje svih onih koji žele napredak u nauci i praksi.

